

Harmóniában együtt

Kutyákról óvodásoknak: sok minden, amit a kutyatámadások megelőzése érdekében tudni érdemes

Oktatófüzet óvodásoknak (3-6 éves gyermekeknek)

FRAKK PROGRAM

Készítette: Felelős Állatbarátok Egyesülete

Tisztelt Pedagógus!

Kiadványunk célja, hogy az Önök segítségével minél több kisgyermekhez eljuttassuk azokat az alapvető kutyatartási és gyakorlati tudnivalókat, javaslatokat, amelyek a harmonikus ember-állat kapcsolat alapjai. Ha a füzetben található hasznos útmutatásokat gyermekeink elsajátítják és betartják, a későbbiekben felelős állattartóvá válnak majd, és kevésbé fenyegeti őket az állattámadás veszélye. A programot Magyarországon, FRAKK néven 2008 áprilisában indította útjára a Felelős Állatbarátok Egyesülete (FÁBE).

A munkafüzet, amely az Internet segítségével szabadon elérhető segít abban, hogy a gyerekek játékos formában sajátíthassák el azokat a tudnivalókat, intelmeket, amelyek segítik majd őket abban, hogy felismerjék a kutyákkal kapcsolatos veszélyhelyzeteket, és lehetőség szerint elkerüljék azokat.

Miért tartjuk fontosnak az óvodás korosztály oktatását?

A kutyatámadások leggyakoribb áldozata a gyerekek, leginkább a 3-6 év közötti korosztály veszélyeztetett. A kisgyermek mozgása, sajátosságai miatt (hirtelen kapkodó mozdulatok, éles hangok) a kutyák könnyebben megzavarodnak. Ők is gyakrabban értelmezik félre az állat viselkedését, jelzéseit, illetve a testi erejük is gyengébb, kevésbé tudják megvédeni magukat.

Sajnos a gyerekeket ért támadások esetében súlyosabbak a sérülések is (arcon, fejen, nyakon), főleg a testmagasság, a kutyához viszonyított testméret, illetve az elesés, földre kerülés miatt. Az öt év alatti gyerekek főleg otthon, idősebb gyerekek inkább közterületen válnak a támadás áldozatává. Sajnos sok szülő nincs tudatában annak, hogy 10 év alatti gyermeket kutyával felügyelet nélkül hagyni nem szabad.

Magyarországon évente közel 5000 kutyaharapás történik, amely nem egyszer tragédiával végződik és legtöbbször gyermekek az áldozatok. Programunk célja az állattámadások megelőzésének elősegítése, illetve a kutyatámadások számának minimálisra csökkentése, ehhez azonban tanulásra van szükségünk. Ne feledjük, hogy sok esetben a kutyatámadás az emberek nemtörődömsége, vagy tudatlansága miatt következik be! Adjunk esélyt gyermekeinknek!

A Magyarországon bevált FRAKK óvodai programot 2010-ben Európa-szerte átvették, ami bizonyítja hatékonyságát, együttal elismeri a FÁBE, valamint a vele együttműködő civil szervezetek eddigi munkáját.

A felelős állattartás iránt elhivatott Magyar Állateledel Egyesülés, illetve európai szervezetünk a FEDIAF aktív szerepet vállal „Harmóniában együtt” kiadványa óvodai segédanyag népszerűsítésében.

Használati javaslat:

Az ismeretterjesztő füzet általános megállapításokat tartalmaz 3-6 éves gyerekek számára. A fejezetek egymásra épülnek, de külön-külön is használhatóak.

Minden rész képekkel gazdagon illusztrált, amelyek kinagyíthatóak, vagy a füzet körbeadásával, felmutatásával is dolgozhat az óvónő/óvóbácsi. A gyerekek általában is fogékonyak az állatos témákra, a társként tartott kutyákra, ha lehet, ez még inkább igaz. A feldolgozást, tanulást segíti az élményközpontú oktatás, ezért javasoljuk, hogy a foglalkozások legyenek színesek, hagyjunk teret a saját élmények elmesélésének, ebben az előadó is vegyen részt. Szintén segíthet, ha eseményekhez (pl. állatok világnapja) kötjük, ha az anyaghoz már ismert verseket, énekeket, mondókákat csatolunk, ha együtt rajzolva, beszélgetve segítjük a hallottak feldolgozását. Az összeállítást mindenki igazíthatja a gyermekek korához, meglévő ismereteihez, a lakóhely, vagy akár az állatokkal való kapcsolat milyenségének megfelelően. Célunk, hogy a legfontosabb információk az állatok felelős tartásáról, a veszélyes helyzetek elkerülésének módjairól, minden kisgyermekhez érhető formában eljussanak.

Hasznos időtöltést kívánunk!

Magyar Állateledel Egyesülés és a Felelős Állatbarátok Egyesülete

www.allateledelgyartok.hu

www.nemharapok.hu

A felelős állattartás hét aranyszabálya

FELELŐSSÉG

Felelősség: Csak akkor vegyünk magunkhoz házi kedvencet, ha pontosan átgondoltuk az ezzel kapcsolatos felelősséget, kötelezettségeket, ha úgy tetszik, terheket is. Aki felelősen gondolkodik, csak olyan állatot választ maga mellé, amelynek meg tudja teremteni a megfelelő életfeltételeket. Legyünk tehát tudatában annak, hogy egy életre választunk. Az ő életére. Mert Exupéry Rókájának szavaival, felelősek vagyunk azért, akit megszelídítettünk.

SZERETET

Szeretet: Végy egy kiskutyát, s pénzeden megvásároltad a rendíthetetlen szeretetet, mondta Rudyard Kipling. Ez a szeretet azonban legyen kölcsönös: nyújtsunk legalább ugyanannyit belőle kedvencünknek, mint amennyit tőle elvárunk és kapunk. Sohase töltsük ki mérgünket, rosszkedvünket rajta, nem tehet semmiről, nem is érti, hogy miért viselkedünk így. Az állatokat számos országban gyógyításra is használják. Beteg gyerekeket, idősotthonban élő felnőtteket látogatnak velük, hogy segítsenek nekik, és jókedvre derítsék őket.

TÁPLÁLÁS

Táplálás: „Táplálékod az orvosságod” - mondta Hippokratész, az ókor leghíresebb orvosa. És valóban így is van: egyetlen gyógyszer sem képes oly sok betegséget megelőzni, mint a helyes összetételű, kiegyensúlyozott táplálék. Gondoljunk csak arra, hogy milyen rosszul érezzük magunkat, ha éhesek vagy szomjasak vagyunk, és nem jutunk ételhez, italhoz. Tartsuk tehát be kedvenceinknél is a táplálási szabályokat és követelményeket. Mindig azonos időben a fajtájának legmegfelelőbb eledelt adjuk nekik. A legkevesebb etetési hibát akkor követjük el, ha a speciálisan az ő igényei szerint összeállított, előre gyártott állateledelt kínáljuk házi kedvenceinknek. Vízestájljuk sem száradhat ki, a szomjúságtól az állat ugyanúgy szenved, mint gazdája.

MOZGÁSIGÉNY

Mozgásigény: Senki ne vegyen magához kutyát, ha nem jut ideje arra, hogy rendszeresen sétáljon vele. Ez nemcsak azért fontos, hogy a szükségét elvégezhesse, hanem mozgásigénye miatt is elengedhetetlen. A kutyáknak életelemük a mozgás. Az egyes fajták mozgásigénye eltérő, de függ az adott állat életkorától is. Általánosságban elmondható, hogy a lakásban tartott kutyákat naponta legalább kétszer, ha elfoglaltságunk engedi, többször is el kell vinni sétálni. Ezek a rendszeres séták nemcsak a kutya számára létfontosságúak, de a gazda hasznára is válnak. A lakásban tartott kedvelt kisállatoknak (hörcsög, madár, hal, hüllő) is van mozgásigényük. Ezt szem előtt tartva mindig az állatok számának és méretének megfelelő méretű elhelyezést alakítsunk ki!

EGÉSZSÉG

Egészség: Ahogy bennünket és gyermekeinket védőoltásokkal óvtak a súlyos betegségektől, ugyan úgy óvnunk kell kedvenceinket a fajtájukra veszélyes bajoktól. Ezért a kutyáknak és macskáknak minden kötelező és ajánlott oltást időben adassunk be, s gondoljunk arra is, hogy akkor is lehet valami baja, ha nem panaszkodik. Ezért évente legalább egyszer ellenőriztessük egészségét az állatorvossal. Nem szabad megfeledkezünk a rendszeres féregtelenítésről sem. Ha kedvenceink egészségét védjük, kizárjuk annak a lehetőségét is, hogy bennünket megfertőzzenek.

UTÓDOK

Utódok: Nemcsak kedvencünkért, de születendő utódaiért is felelősek vagyunk. Ezért csak akkor fedeztessük a szuka kutyát, ha bizonyosak vagyunk abban, hogy a születendő kiskutyáknak ugyan olyan felelős gazdát tudunk találni, mint amilyenek mi vagyunk. Ha pedig kan kutyánk van, ne engedjük szabadon kószálni, hiszen mindig akad valahol tüzelő szuka kutya. A macskák különösen szapora állatok. Mivel kóborlásukat nehéz megakadályozni, ezért a legjobb megoldás, ha ivartalanítatjuk őket.

KÖRNYEZET

Környezetük: A felelős állattartásnak az a lényege, hogy társállat és gazdája úgy tudjanak harmonikusan együtt élni, hogy ebben a kapcsolatban ember és állat is jól érezze magát, s mindez összhangban legyen környezetükkel. Ha például a kutyatartók bizonyos alapvető szabályokat betartanak, akkor a kutya, gazdája és családjuk sokkal jobban fogják élvezni egymás társaságát, s a szomszédokkal sem keverednek konfliktushelyzetbe. Legyünk tehát mindig tekintettel környezetünkre.

1. Mire gondol a kutya?

Több mint 12.000 éve a kutyák nagyon szoros kapcsolatban állnak az emberekkel. A kapcsolat még korábban, az ember és a farkas között kezdődött. Bár a kutyát kezdetben különböző feladatok - mint az őrzés, vadászat, mentés - ellátására tartották, már a korai időkben is különleges kapcsolat alakult ki ember és kutya között, mely kölcsönös szereteten, bizalmon és megértésen alapult.

A kutya érzékszervei

A vadonban a kutyák túlélését a vadászat biztosította, és érzékelésük úgy fejlődött ki, hogy minél inkább segítse őket ebben. A hallásuk, látásuk, ízlelésük és szaglásuk kritikus fontosságú, de napjaink kutyáinak érzékelését az egyes fajták tenyésztése is befolyásolja.

Testbeszéd

A kutyák remekül tudnak kommunikálni az emberrel. A gazdáikra úgy tekintenek, mint családjuk tagjaira és gyorsan megértik szándékaikat és hangulatukat. Ha egy gazda megérti, hogy kommunikál kutyája más ebekkel, ez segíteni fogja abban, hogy pontosan értékelni tudja kutyája reakcióit.

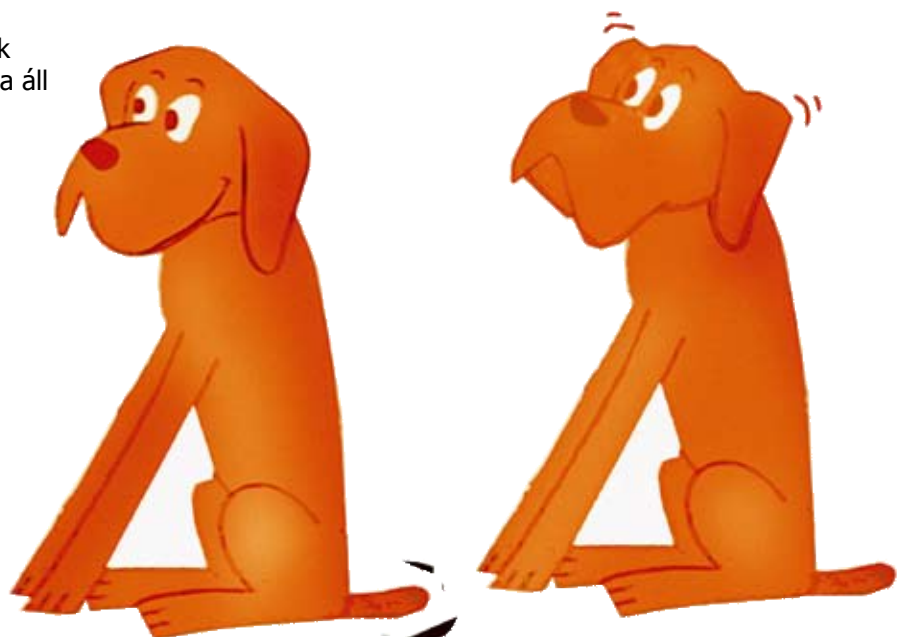
A kutyák rengeteg jellel kommunikálnak egymással, melyek közé arckifejezések, testhelyzetek, hangok és szagok tartoznak. A kutya a száját, szemeit, füleit és a farkát használja érzelmei kifejezéséhez.

Tipp: A foglalkozást kössük össze pantomimjátékkal, a gyerekek játszásként elhanyagolják a kutyák. Milyen érzelmeket ismernek fel? (öröm, bánat, jókedv, stb.) Miről ismerték fel? (vidám tekintet, figyelő szemek, stb.)

Figyelem

Ilyenkor a kutya hegyezi fülét sőt, gyakran láthatjuk, ahogy orrával apró szagló mozgásokat végez. A láb megremevedik és a test kicsit előredől.

- Füleket előre állnak vagy hegyeződnek
- Tekintet a megfigyelt tárgyra szegeződik
- Ha nem utasítják ülésre, a legtöbb kutya áll amikor figyel valamire

Játék

Ha kutyánk játékra hív, azt általában egy kis ugatással kezdi, aztán első lábait előrenyújtva hátsó felét égnek állítva, látványos farkcsóválással folytatja.

- fark csóvál, játékos mozdulat
- a mellső lábát berogyasztva jellegzetes mozdulattal játszani hív
- sok kutya ilyenkor hozza a kedvenc játékát

Tipp: Beszéljünk róla, hogyan lehet egy kutyával játszani! (pl. labda elhozása) Számos kutyás vers, mondóka ismert, tanítsunk néhányat meg a gyermekeknek!

Támadás

A kutya támadó szándéka a mély, vészjósló ugatásból vagy morgásból azonnal kiderül. A fentebb leírt figyelő állás kiegészül azzal, hogy hátán borzolódnak a szőr, izmai megmerevednek és esetleg viczorít. Fontos tudni, hogy ha mereven a kutya szemébe nézünk, azt ő támadásként értelmezi.

A támadás okai lehetnek:

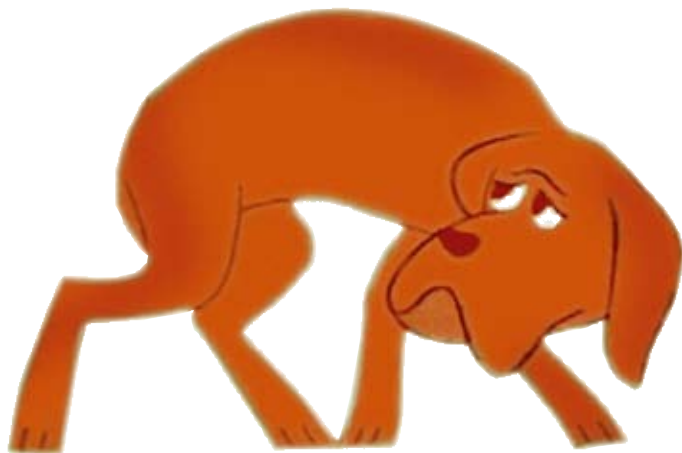
- félelem (lehet más kutyától, embertől, tárgyaktól, pl. porszívó, autó stb.)
- idegennel való találkozás (állat, ember egyaránt)
- területörzés gazda vagy tárgy őrzése

Tipp: Beszéljünk arról, mi hogyan jelezzük, ha mérgesek vagyunk! Más állatok hogyan jelzik a támadást?

Félelem

Amikor a kutya behúzza maga alá a farkát, fülét leszorítva „sunnyít” és megroggyantott lábakkal áll, összhatásában úgy fest, mintha a lehető legkisebb térfogatúra szeretné magát összecsomagolni.

- görnyedt hát
- fark behúzva a has alatt
- tekintet elkerül (másfelé néz)
- leszegett fej

Tipp: Mitől félhet egy kutya? Ti mitől féltek? Hogy néz ki egy félős ember?

Kutyák találkozása

A kutyáknak szükségük van a fajtársaikkal való rendszeres kapcsolatra. Találkozáskor megszaglásszák egymást. Egy ilyen szituációban is azonnal látható, hogy két kutya barátságosan, vagy ellenségesen közelít egymáshoz. Előbbit farokcsóválással, míg az ellenséges fellépést hátukon borzolódo szőrrel jelzik.

Tipp: Vajon miről beszélnek a kutyák amikor találkoznak? Miért pisilik le a fákat? Miért szaglásznek?

2. Mi lenne ha...?

Az óvodás korú gyermekeknél az empátia fejlődésében fontos szerepet játszik az állatokkal való kapcsolat. Ha a gyermek képes átérezni, mit érezhet egy élőlény, amikor fél, éhes, beteg vagy jókedvű, akkor képes lesz értelmezni és megfelelően reagálni az állat viselkedésére. Fontos ez azért is, mert hasonlóan tudja majd értelmezni kortársa vagy a felnőttek viselkedését, érzéseit, ami segíti őket kapcsolataik empátiás kialakításában.

Tipp: Játsszuk el a szituációkat! Mi lenne ha...

Ha éhes lennél és nem kapnál enni?

- sóvárgás az étel után
- rosszkezd, gyengeség

Tipp: Beszéljünk annak fontosságáról, hogy a kutya csak akkor tud enni, ha a gazda ad neki!

Mi lenne ha nem mozoghatnál szabadon?

- rosszkedv, szomorúság
- sok felgyülemlett energia, robbanékonyság
- düh
- elkeseredettség

Tipp: Beszéljünk arról, miért köthetik meg a kutyát. Csak ez lehet megoldás? Milyen állatokat tartunk fogságban? Milyen állatok nem is élhetnek másképpen? (pl. halak az akváriumban) Vajon jó ez nekik?

Ha nem tudnál a nap vagy a meleg elől árnyékba húzódni?

- napszúrás, ájulás
- szomjúság
- rosszullét

Tipp: Beszéljünk arról, hogyan védekezhetünk a nap ellen! (Pl. árnyék, napellenző, sapka stb.) Hogyan védhetjük meg kutyánkat?

Mi lenne ha nem szeretnék, hanem szidnának vagy bántanának?

- elkeseredettség
- szeretettség
- rosszkedv, bánat
- fájdalom

Tipp: Beszéljünk arról, hogy ha jól viselkedünk mi a jutalom, ha rosszak vagyunk, mi a büntetés. Egy kutyát mivel lehet dicsérni, jutalmazni? (pl. simogatás, játék, jutalomfalat)

Ha koszos lennél és nem fürdetnének meg?

- rossz közérzet
- betegségek
- viszketés

Tipp: Beszéljünk egy kicsit a higiénéről. Egy kutya általában hogyan marad tiszta? Az állatok hogyan tisztálkodnak?

3. Veszélyes helyzetek

Előfordulhat, hogy a legjobban nevelt, barátságos kutyák is veszélyesek lehetnek. Ha például a kutyának fájdalmai vannak vagy fajtársaival verekszik, akkor a közjük nyúló gyermek vagy felnőtt megsérülhet, bár a támadás nem ellene irányult. Az alábbiakban a leggyakoribb ilyen helyzeteket mutatjuk be. Külön oda kell figyelni a beteg kutyákra, hiszen nem csak sérülést okozhatnak, betegségeket is elkaphatunk tőlük. Ha egy kutya beteg, általában a következő tüneteket tapasztaljuk: étvágytalan, lázas, levert, esetleg sérült, a szőre fénytelen.

Tipp: Gondoljuk végig az alábbi képek segítségével, hogy a kutyával való találkozások mikor rejthetnek veszélyt és beszéljünk róla!

Amikor eszik, védheti ennivalóját.

Ha beteg és fájdalmai vannak, érzékenyebb lehet.

Ha kiskutyái vannak, védheti őket.

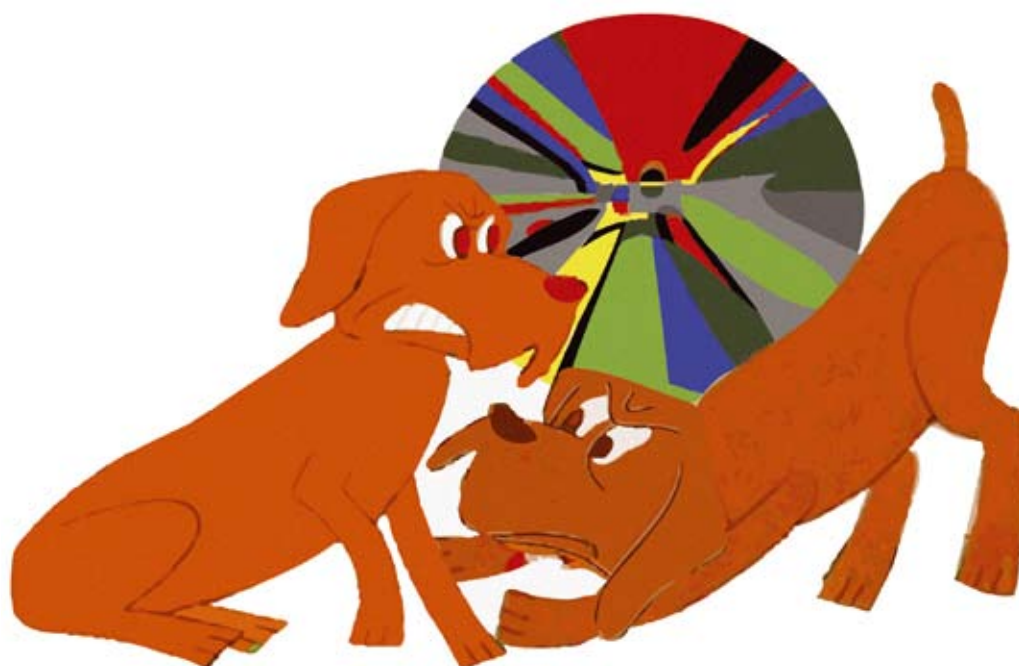
A kikötött kutya veszélyes lehet.

Ha kutyák verekszenek, nem figyelnek másra.

A durva játéknál a harapások néha sérülést okozhatnak.

A kóbor kutyák betegségeket terjeszhetnek.

A kerítés mögött a kutyák védik területüket.

4. Hogyan kerüljük el a veszélyes helyzeteket?

Kisgyermeknél alapvető szabály, hogy soha ne hagyjuk felügyelet nélkül a gyermeket és a kutyát együtt, illetve etetni, játszani is csak felnőtt jelenlétében szabad. Fontos, hogy időben ismerjük fel a veszélyt rejtő helyzeteket és cselekedjünk megfelelően, így a sérülések elkerülhetők. Néhány alapszabály betartásával biztonságosabbá tehetjük az állatokkal való találkozásokat, illetve az együttélést. Ezek általában egyszerű szabályok, betartása mégis sok embernek, főleg a gyerekeknek nem egyértelmű. A gyerekek szeretnek megfogni szinte mindent, megnézni közlől, gyakran hangoskodnak, gyors mozdulataik vannak vagy mozgásuk kiszámíthatatlan. A felsorolt a helyzetekben ennek különösen nagy jelentősége van.

Tipp: Beszélgessünk arról, hogy valamelyik gyermek került-e már veszélyes helyzetbe kutyákkal és mi történt akkor, hogyan cselekedett. Miért fontos, hogy mindig legyen egy felnőtt is mellettünk, amikor a kutyával találkozunk?

Ha kutya előtt enivaló van, ne nyúljunk ahhoz, ne próbáljuk elvenni tőle. Hagyjuk nyugodtan enni. Vonatkozik ez a kutya műcsontjaira, rágcsálnivalóra is.

Tanítsuk engedelmségre. Egy fegyelmezett kutya jobban irányítható, így kevesebb veszélyt rejt. A tanítást szülővel vagy nagyobb testvérrel együtt végezzék, a tanulás során jutalmazzuk kedvencünket, kerüljük a büntetést és ne alkalmazzunk erőszakot.

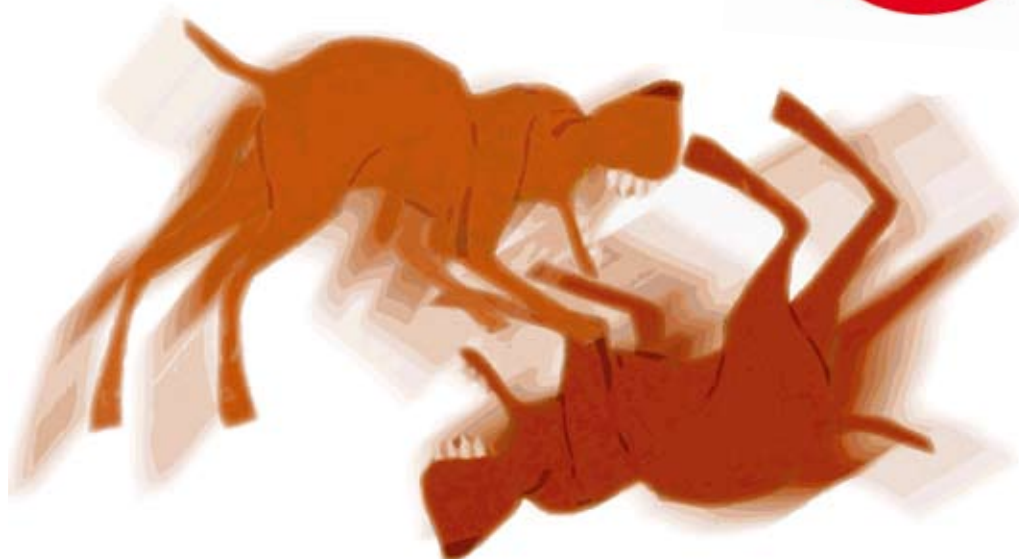

Ha pihen, hagyjuk nyugodtan aludni, ne zavarjuk, ha mégis, szólítsuk a nevén mielőtt hozzá nyúlunk.

Akárcsak az emberek, a kutyák sem szeretik a hirtelen, éles, erős hangokat. Ilyenkor megijedhetnek, és odakapva sérülést okozhatnak.

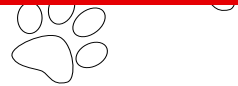
A kutyák verekedés közben csak egymásra figyelnek, ezért ne menjünk közel hozzájuk, még jószándékból sem, hiszen ilyenkor komoly sérüléseknek lehetünk kitéve.

A láncra kötött, bezárt vagy fogságban tartott kutya kiszámíthatatlanná válhat, mivel kevesebb emberrel kerülnek kapcsolatba, kevesebb szeretetet és odafigyelést kapnak, így kevésbé ismerik az embereket. Ráadásul védhetik házukat, területüket, ezért soha ne nyúljunk láncra kötött kutyához!

Soha ne fuss idegen kutya előtt, ha barátságtalanul viselkedik ne próbálj elfutni előle. Ha lehet sétálj el lassú léptekkel. Ha nem tudsz elmenni állj meg, ne nézz a szemébe, próbálj segítséget kérni és nyugodtan viselkedni. Ha egy kutya mégis megtámad, a keziddel próbáld a fejedet védeni.

Ismeretlen kutyát, csak a gazda engedélyével simogass meg, a gazdátlan kóbor kutyát vagy amelyik betegnek látszik, soha ne fogj meg.

Soha ne nyúlj be kerítésen keresztül idegen kutyához, még ha barátságosnak tűnik, akkor sem. Mivel őrzik területüket, kiszámíthatatlanok lehetnek. Figyeljünk arra is, hogy a gyermek ne hergelje, pl. bottal a kerítés mögött lévő állatot!

Utószó

Reméljük kis füzetünk hasznos segítséget jelent majd felnőttek, gyermeknek egyaránt. Kiadványunk azért készült, mert szerettünk volna tenni valamit azért, hogy a gyermekek többet tanulhassanak a kutyákkal való együttélés szabályairól és így csökkenhessen az ellenük irányuló támadások, az abból eredő sérülések száma.

Magyarországon a társként tartott állatokkal való kapcsolat jelentős változáson ment/megy keresztül az utóbbi két évtizedben. A legtöbb kutyatartó kedvencét, mint családtagját jellemzi, a kutya szoros kapcsolatban áll a gyermekekkel is. A velük kialakított harmonikus kapcsolat szerepet játszik a gyermekek empátia fejlődésében, az állat nevelése, gondozása segít tanulni a rendszerességet, kialakítani a felelősségtudatot, a másokra való odafigyelést. Ez a tapasztalat a későbbi emberi kapcsolatok alakításában is szerepet játszik majd. A gyermek-kutya találkozások, együttlétek során nem lehet eléggé hangsúlyozni a szülői jelenlét, útmutatás szerepét. Azonban azzal is tisztában vagyunk, hogy a gyermekek óvodai nevelése, az élményközpontú tanulással elsajátított ismeretek is legalább ilyen fontosak.

A „Harmóniában együtt” füzete úgy íródott, hogy szülő, vagy óvópedagógus egyaránt használhassa. Képein Frakk ismert figurája segít bemutatni – a gyermekek számára jól értelmezhető formában – az ember és kutya együttélésének főbb szabályait. Fontos, hogy használata során a kellemes, pozitív élmények megbeszélése legalább annyira helyet kapjon, mint a veszélyhelyzetek, és elkerülési módjaik ismertetése. Bár számos veszélyes helyzet bemutatását láthatjuk, célunk nem annak hangsúlyozása, hogy a kutyatartás veszélyes dolog. Sőt! Sokkal inkább az, hogy felhívjuk a figyelmet arra, állatot tartani nagyszerű dolog, ám bizonyos szabályok betartása nélkülözhetetlen a jó kapcsolat alakulásához. Ennek megfelelően javasoljuk, hogy még mielőtt a kutyás veszélyhelyzeteket ismertetnék a gyermekekkel, feltétlen szánjanak időt a felelős állattartásról való beszélgetésre. Itt szóba kerülhetnek nemcsak kutyák, de macskák és más állatok is melyekről a kicsik szívesen beszélnek. Fontos, hogy a felelős állattartás hét alappilléreinek ismertetése során a gyermekek is beszélgessenek, elmesélhessék saját történetüket, saját élményeiket!

Az állatokkal kialakítandó jó kapcsolat alapja a helyesen értelmezett kommunikáció. A kutyák testbeszédével foglalkozó fejezet éppen a jelzések értelmezésének segítésére íródott. Természetesen, a terjedelmi korlátok miatt, csak a legfontosabb jelzések kerültek bemutatásra, ha módunkban áll, a helyzetek számát bővíthetjük, sőt érdekes játékokra ad lehetőséget, ha az emberi testbeszéddel is összevetjük a látottakat. Tapasztalataink szerint, a gyermekek szívesen mutatják be hogyan csóválja farkát egy jókedvű kutya, de azt is megmutatják, hogy egy jókedvű ember, hogyan fejezi ki érzéseit.

Hasonlóan pantomimjátékkal vagy beszélgetéssel, akár közös rajzolással dolgozható fel a „Mi lenne ha...” fejezet is. Ennek célja, hogy a gyermekek empátiájára alapozva megismertesse velük, a különböző helyzetekben vajon mit érezhet, mit élhet át egy kutya. Ha a gyerekeknek sikerül átérezni, milyen például, ha az állatot hirtelen megijeszti, ha nem szeretik, később könnyebben fel tudják dolgozni azt is, hogy az adott szituációkban mi vezethet a kutya támadó magatartásához. Amit pedig megismernek és adott helyzetben felismernek, arra könnyebb lesz helyesen reagálniuk.

Az utolsó fejezet a legfontosabb veszélyes helyzeteket mutatja be, jelölve az elkerülés módjait is. A fejezet áttekintése során hagyjunk lehetőséget a hallottak feldolgozására! Ha lehet, játékgúrákkal játszunk el a szituációt, s később is visszatérve rá, beszélgessünk róla, rajzoltassuk le a gyermekekkel gondolataikat. Ne feledjük, célunk nem a rémisztgetés! Frakk és a gyermekek barátságos figurái is abban segítenek, hogy játékos formában közöljünk olyan ismereteket, melyek a veszélyes helyzetek elkerülését, egy barátságos ember-állat kapcsolat alakítását célozzák! A legtöbb fejezetnél a feldolgozást segítő tippet is adtunk, ezeket mindig igazítsuk az adott gyermek vagy csoport igényeihez. A füzet használatakor haladhatunk a fejezetek sorrendjében is, de a különböző fejezetek azonos témaköreit is átbeszélhetjük. Fontos hangsúlyozni a tanulás, tanítás fontosságát nemcsak a gyermekek, de a kutyák részére is!

Reméljük, hogy a gyermekek a foglalkozásokon tanultakat „hazaviszik” és az információk így nem csak hozzájuk, de testvéreikhez, barátaikhoz, szüleikhez is eljutnak! Tudjuk, hogy a „Harmóniában, együtt” füzete csak egy kis lépés egy hosszú úton, de reméljük, hogy mégis közelebb visz minket és gyermekeinket a kutyákkal való „békés egymással, egymás mellett élés” lehetősége felé!

Sátori Ágnes és Temesváry Kriszta

Észrevételeit elküldheti és további információkat kaphat:

dr. Temesváry Kriszta (FÁBE elnök), cím: 2092 Budakeszi, Pf. 162

**Honlap: www.nemharapok.hu
E-mail: frakkprogram@gmail.com**

***Felelős Állatbarátok
Egyesülete***

Írta és szerkesztette:

Dr. Temesváry Kriszta (FÁBE) és Dr. Sántori Ágnes (Tetra-2002. Alapítvány)

**Tervezőszerkesztő: Králik Helga Grafika: Várnai György tervei után készítette Csikós Henriett
A kiadvány elkészítését a Mars Magyarország Kft. tette lehetővé. Köszönet a terjesztésért Szabó Attilának.
Frakk figurájának felhasználása az MTV engedélyével történt. Külön köszönet Németh Annának.
Felelős Állatbarátok Egyesülete 2010. Minden jog fenntartva.**